

NEMIS TILI FONEMALARI, ULARNING SONI, NUTQDAGI VAZIFASI.

Xoshimjonova Zilolaxon Furqatjon qizi.

Andijon davlat chet tillari instituti

+998(90781 33 52

E-mail:xoshimjonovazilolaxon@gmail.com

Bozorova G.M

Ilmiy maslahatchi:

Annotatsiya: Ushbu maqolada nemis tilidagi fonemalarning turlari, soni va nutqdagi o'rnini haqida batafsil ma'lumot beriladi. Nemis tilidagi fonemalar unli va undosh tovushlarga bo'linadi va har biri nutqda ma'no farqlash, talaffuzni belgilash, hamda grammatik tuzilmalarda xizmat qiladi. Maqolada har bir fonemaning turi va vazifasi tahlil qilinadi, shuningdek, fonemalarning nutq tovushlarini shakllantirishdagi roli ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *nemis tili, fonema, unli tovushlar, grammatik shakillar, undosh tovushlar, nutq tovushlari, fonetik tahlil, talaffuz, undosh fonemalar, urg'u, ma'no farqlash.*

PHONEMES OF THE GERMAN LANGUAGE, THEIR NUMBER, THEIR FUNCTION IN SPEECH.

Abstract: This article provides detailed information about the types, number, and role of phonemes in German. Phonemes in German are divided into vowels and consonants, and each serves to distinguish meaning in speech, determine pronunciation, and in grammatical structures. The article analyzes the type and function of each phoneme, as well as the role of phonemes in the formation of speech sounds.

Keywords: *German, phoneme, vowels, grammatical forms, consonants, speech sounds, phonetic analysis, pronunciation, consonant phonemes, stress, distinction of meaning.*

НЕМЕЦКИЕ ФОНЕМЫ, ИХ КОЛИЧЕСТВО, ИХ ФУНКЦИИ В РЕЧИ.

Аннотация: В данной статье представлена подробная информация о видах, количестве и месте немецких фонем в речи. Немецкие фонемы делятся на гласные и согласные, и каждая служит для различения значений в речи, определения произношения и грамматических структур. В статье анализируется вид и функция каждой фонемы, а также рассматривается роль фонем в образовании звуков речи.

Ключевые слова: *немецкий язык, фонема, гласные, грамматические формы, согласные, звуки речи, фонетический анализ, произношение, согласные фонемы, акцент, дифференциация значений.*

Nemis tili fonemasi nutqdagi eng kichik tovush birligi bo'lib, u so'zning ma'nosini farqlash va aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Nemis tili (nemischa: Deutsch) — Hind-yevropa tillari oilasidagi german tillari guruhiga mansub til. Idish tiliga yaqin. GFR, Avstriya Respublikasi, Shveysariya Konfederatsiyasi (qisman), Lyuksemburg Gersogligi (qisman), Belgiya Qirolligining rasmiy tili. Rossiya Federatsiyasida, Shim. va Jan. Amerikaning bir kancha mamlakatlarida ham tarqalgan. So'zlashuvchilarning umumiy soni 110 million kishidan ortiqrokdir. Nemis tili frank, saks, turing, alemann, bavar singari g'arbiy german kabilalari shevalari asosida tarkib topgan va quyi nemis, o'rta nemis va jan. nemis lahjalariga, har bir lahja guruhi esa g'arbiy va shar-qiy guruhchalarga ajraladi. Nemis tilining taraqqiyot tarixida milliy tilgacha bo'lgan (16-asrgacha) va milliy til (18-asrdan) davrlari farqlanadi; 16—17-asrlar o'tish davri hisoblanadi. Hozirgi ada-biy til me'yorlarining shakllanishi asosan 18-asr oxirida tugallanib, bu davrda grammatik tizim va imlo barqarorlashgan. Nemis tili fonemasi — bu tilning ma'no farqlash uchun xizmat qiladigan eng kichik tovush birligi. Nemis tilida fonemalar ikki asosiy guruhga bo'linadi: unli (vokal) va undosh (konsonant) fonemalar. Har bir fonemaning talaffuzda va nutq tovushlarini farqlashda o'ziga xos vazifasi bor. Hozirgi Nemis tili fonologik tizimida monoftong va diftonglar 45 foizni tashkil etadi (16 unli fonema va 3 diftong); undoshlar tizimi 18 undosh fonema va 2 qorishiq tovushdan iborat. Barcha fonemalar hosil bo'lish o'rni, usuli va talaffuzi jihatidan o'zaro farqdanadi, muayyan o'ziga xosliklarga ega. Gramatik qurilishi analitiksintetik xususiyat bilan ajralib turadi. Mas, otlarda jins va kelishik shakllari, asosan, analitik tarzda, son kategoriyasi esa sintetik tarzda ifodalanadi. Bu holat boshqa so'z turkumlaridagi shakllar ifodasida ham ku-zatiladi. Gapning asosiy turi fe'l markazli ran. Yasama, qo'shma fe'llardan ifodalangan kesim qismlarining ran tarkibida distant holatda qo'llanishi Nemis tilining aloqida xususiyati hisoblanadi.

Fonemalar nutqning eng kichik ma'no farqlovchi birliklari sifatida tilshunoslikda katta ahamiyatga ega. Nemis tili fonemalari tilning talaffuz, so'z ma'nosini o'zgartirish va grammatik strukturasi ajratishda muhim rol o'ynaydi. Nemis tilidagi fonemalar unli va undosh tovushlarga bo'linadi va ular nutqda turli fonetik vazifalarni bajaradi.

Nemis tilidagi fonemalar va ularning soni:

Nemis tilida jami 35 ta fonema mavjud bo'lib, ular 15 ta unli (vokal) va 20 ta undosh (konsonant) tovushlardan iborat.

Unli Fonemalar (Vokallar) Nemis tilidagi unli fonemalar so'zlarning talaffuzini va urg'u shakllarini belgilaydi. Nemis tilidagi unli fonemalar quyidagicha:

Qisqa unlilar: [a], [ɛ], [i], [o], [ɔ], [y], [œ]

Uzoq unlilar: [a:], [e:], [i:], [o:], [u:], [y:], [ø:]

Diftonlar: [aɪ], [aʊ], [ɔɪ]

Nutqdagi vazifasi: Unli fonemalar nutqda urg'u, intonatsiya va so'zlarning ma'nosini farqlashda xizmat qiladi. Masalan, "bitten" (iltimos qilish) va "bieten" (taklif qilish) so'zlarida qisqa va uzoq unli fonemalar so'zlarning ma'nosini farqlaydi.

2. Undosh Fonemalar (Konsonantlar) Nemis tilida 20 ta undosh fonema mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iborat: [p], [b], [t], [d], [k], [g], [f], [v], [s], [z], [ʃ], [ʒ], [h], [m], [n], [ŋ], [l], [ʁ], [j], [ts].

Nutqdagi vazifasi: Undosh fonemalar so'zlarning talaffuzini, grammatik shakllarini va ularning mazmunini ajratib turadi. Masalan, "Rat" (maslahat) va "Rad" (g'ildirak) so'zlarida undosh fonemalar yordamida so'z ma'nolari farqlanadi.

Nemis Tili Fonemalarining Nutqdagi Vazifasi Fonemalar tilning talaffuz va fonetik tuzilishini tartibga soluvchi elementlar sifatida nutqda muhim rol o'ynaydi. Nemis tilida ular quyidagi vazifalarni bajaradi:

Ma'no farqlash: Fonemalar bir-biriga o'xshash so'zlarning ma'nosini ajratishda yordam beradi.

Talaffuz va urg'uni belgilash: Uzoq va qisqa fonemalar yordamida so'zning talaffuziga urg'u qo'yiladi.

Grammatik farqlarni ko'rsatish: Fonemalar orqali turli so'z shakllari va grammatik farqlanishlar namoyon bo'ladi.

Nemis tili fonemalari nutqdagi ma'no farqlash, talaffuzni aniqlash, grammatik shakllar yaratish kabi vazifalarni bajaradi. Ular nutq tovushlarini tashkil etib, so'zlar va iboralar o'rtasida farq hosil qiladi. Quyida nemis tili fonemalarining asosiy vazifalari haqida batafsil:

1. Ma'no farqlash: Fonemalar so'zlarni ajratishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, "Rat" (maslahat) va "Rad" (g'ildirak) so'zlari [t] va [d] fonemalari yordamida farqlanadi. Bu fonemalar almashganda so'zning ma'nosi ham o'zgaradi.

2. Talaffuz va urg'uni belgilash: Nemis tilidagi qisqa va uzoq unli so'zning talaffuz va urg'usini aniqlashda xizmat qiladi. Uzoq va qisqa unli fonemalar so'zga ma'lum bir urg'u beradi, bu esa ularning ma'no va to'g'ri talaffuz qilinishini ta'minlaydi. Masalan, "schön" (go'zal) so'zidagi uzun [ø:] tovushi unga aniq talaffuz va urg'u beradi.

3. Grammatik shakllarni ajratish: Fonemalar so'zlarning turli grammatik shakllarini ajratib ko'rsatadi. Masalan, "bitten" (iltimos qilish) va "bieten" (taklif qilish) so'zlarida qisqa [ɪ] va uzun [i:] fonemalari grammatik ma'noni o'zgartiradi.

4. Nutq tovushlarini shakllantirish: Fonemalar so'zlarni talaffuz qilishda aniq tovushlar yaratish uchun xizmat qiladi. Unli va undosh fonemalar birikib, nutq tovushlarini hosil qiladi, bu esa so'zlarning to'g'ri eshutilishiga yordam beradi. Umuman olganda, nemis tili fonemalari nutqning mazmunli, grammatik jihatdan to'g'ri va aniq talaffuz qilinishini ta'minlaydi.

Maqola tilshunoslik bilan shug'ullanuvchilar, til o'rganayotganlar, xususan, nemis tilining talaffuz va fonetikasiga qiziqqanlar uchun foydali ilmiy-axborot manbai hisoblanadi. Shu orqali o'quvchilar nemis tilining fonetik tizimi haqida kengroq tasavvurga ega bo'lishadi. Nemis tilidagi fonemalar nutq tovushlarini shakllantirishda va so'zlar orasidagi farqlarni ko'rsatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Unli va undosh fonemalarning talaffuzdagi o'рни, grammatik shakllar va so'z ma'nosini aniqlash

xususiyatlari nemis tilining fonetik tizimini tashkil etadi. Shu sababli, fonemalar nutq madaniyati va tilni o'rganishda alohida e'tiborga loyiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil,
2. Ladefoged, Peter & Maddieson, Ian. The Sounds of the World's Languages. Blackwell, 1996,
3. Wiese, Richard. The Phonology of German. Oxford University Press, 2000,
4. Hall, Tracy Alan. German Phonetics and Phonology. Walter de Gruyter, 1992,
5. Kohler, Klaus J.. Introduction to English and German Phonetics. Cambridge University Press, 1977,
6. Mangold, Max. Duden Aussprachewörterbuch: Wörterbuch der deutschen Standardausprache. Dudenverlag, 2005,
7. Fox, Anthony. Prosodic Features and Prosodic Structure: The Phonology of Suprasegmentals. Oxford University Press, 2002.
8. Isamutdinova, D. (2024). COMPARISONS AS REFLECTIONS OF HUMAN CULTURE AND THOUGHT. Innovations in Technology and Science Education, 3(20), 194-198.
9. Isamutdinova, D. (2024, October). MILLIY TARIX VA MADANIYATNI AKS ETTIRUVCHISI SIFATIDA O'XSHATISHLAR. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS (Vol. 1, No. 9, pp. 38-41).
10. Marifjanovna, I. D. (2024). INGLIZ TILINI ORGANISHNING SAMARALI USULLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 3(28), 36-37.
11. Marifjanovna, I. D. (2024). NEMIS TILINI ORGANISHNING SAMARALI USULLARI. PEDAGOG, 7(9), 138-139.
12. Marifjanovna, I. D. (2024, June). The Importance of Poems and Songs in the Development of German Vocabulary in Young Children. In Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA) (Vol. 8, pp. 1-3).
13. Suyarov, A. (2023). INNOVATION USULLAR–TALABALARNING TA'LIM VA KOGNITIV FAOLIYATINI TASHKIL ETTIRISHNING YANGI TARZI. Philological issues are in the eyes of young researchers, 1(1).
14. Suyarov, A., & Axmadov, H. TOG JINSLARI VA ULARNING FIZIKAVIY-MEXANIKAVIY XOSSALARI. TOHIKENT-2021, 28.
15. Frunzevna, M. Z., & Odilbekovna, R. N. (2024). TIL O'RGANISHDA O'YINLASHTIRISH VA BOSHQA INNOVATION YONDASHUVLAR. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 9(9), 11-13.
16. Матниязова, Ф. Ф., & Мадрахимова, З. Ф. (2024). ТЕХНОЛОГИЯ ПРИМЕНЕНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО

ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ. THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD, 4(1), 116-118.

17.Мадрахимова, З. Ф., Баркулиева, Л. Р., & Юсупова, М. К. (2024). СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ: ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 165-169.

18.Мадрахимова, З. Ф. (2024). Литературные Загадки В Детской Поэзии: Описание, История Создания. Journal of Innovation in Education and Social Research, 2(1), 166-171.

19.Мадрахимова, З. Ф. (2023). ОБРАЗОВАНИЕ СЛОВ ОТ ТЮРКСКИХ ОСНОВ С ПОМОЩЬЮ РУССКИХ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ. Innovative Development in Educational Activities, 2(9), 142-145.

20.Мадрахимова, З. Ф. (2023). ЕСЛИ НЕ ЖИТЬ СОВРЕМЕННОСТЬЮ-НЕЛЬЗЯ ПИСАТЬ. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(16), 570-572.